gemeente
Barneveld

Raadsmemo 'Barneveldse Aanpak' Programma Waardevol Landelijk Gebied'

Datum:	**15 juni 2023**
Onderwerp:	Barneveldse aanpak: Programma Waardevol Landelijk Gebied
Ter attentie van:	De Raad
Afzender:	College van Burgemeester en Wethouders
Portefeuillehouder	B. Wijnne
Mail behandelaar	*Mark Obbink* *Telefoonnummer* 06 5240 1640

Samenvatting

Het programma Waardevol Landelijk Gebied in oprichting, is de Barneveldse aanpak voor de (onontkoombare) opgave in het landelijk gebied. Deze integrale aanpak vinden wij noodzakelijk vanwege de urgentie en de grote (sociaal economisch) impact van de opgave, met name voor de agrarische ondernemers in het buitengebied van de gemeente Barneveld. We doen dat vanuit een 'dubbeldoelstelling": veranderen waar nodig én versterken (landbouw en natuur) waar dat kan. Zo willen we waar mogelijk regie nemen op deze opgave in ons landelijke gebied én een goede gesprekpartner zijn aan relevante (regionale, provinciale en landelijke) tafels. Inhoudelijk willen we aan het programma inhoud geven in samenspraak met de agrarische ondernemers, bewoners en beheerders van het buitengebied. Deze aanpak vergt extra capaciteit.

Bijlagen
1. Bestuursopdracht Programma Waardevol Landelijk gebied versie 0.2
2. Bouwen aan een programma-organisatie Waardevol Landelijk gebied

Doel

De raad te informeren over de Barneveldse aanpak om te komen tot een programma(sturing) voor de (onontkoombare) opgave Waardevol Landelijk Gebied.

Inhoud memo

Inleiding en achtergrond

Eind september 2022 heeft het college de 5 bestuurlijke opgaven voor Barneveld vastgesteld. Eén van die opgaven betreft "Een waardevol landelijk gebied, met als dubbeldoelstelling: perspectief voor de landbouw en werken aan een transitie van het landelijk gebied en natuur- en landschapsherstel".

Deze opgave is omvangrijk, onontkoombaar en complex en betreft een opgave waarbinnen eveneens Rijk, provincie, waterschappen en regio acteren. In dat complexe speelveld wil de gemeente Barneveld een gemeentelijke aanpak ontwikkelen en tevens een krachtige speler zijn in het complexe krachtenveld binnen deze opgave. Dat vraagt in ieder geval om een organisatievorm die zowel sturing kan geven aan het bereiken van de gemeentelijke doelstelling als van waaruit ook gelijkwaardig kan worden deelgenomen aan de verschillende overlegstructuren die binnen het krachtenveld van deze opgave zijn ingericht.

Maatschappelijke impact en urgentie is groot

De regelgeving die vanuit het Rijk op de gemeenten en ondernemers in het landelijk gebied afkomt met het Nationaal Programma Landelijk Gebied en de Uitvoeringsaanpak Piekbelasters (waaronder de beëindigingsregelingen Veehouderijen) zorgt voor onrust binnen de agrarische sector.

De opgave is veelomvattend, brengt onzekerheid en veranderingen met zich mee voor bedrijven, inwoners en gemeente. Alle belanghebbenden hebben behoefte aan een perspectief voor het landelijk gebied.

In de Gelderse Vallei worden veel "stoppers" voorzien en de impact (sociaal – economisch) zal groot zijn. Aanvullend beleid is noodzakelijk gericht op o.a. het perspectief voor de blijvers, het behoud van de basisstructuur voor de agrarische sector (en keten) en versterken van de economische structuur in brede zin.

Wij willen als lokale overheid nadrukkelijk zichtbaar en aanwezig zijn in onze samenleving in het algemeen en in het bijzonder voor de agrarische sector in deze transitie. Om te luisteren naar de zorgen en mee te denken over oplossingen. Dat is nodig om aan andere overheidstafels onze inbreng goed te kunnen leveren. Ook vinden wij – de naam van het programma zegt het al – een waardevol landelijk gebied, een mooi en vitaal landschap van belang voor al onze inwoners.

De (onontkoombare) opgave opgenomen in het NPLG zijn vertrekpunt voor provinciale, regionale en lokale beleidsvorming. Voor de provincie Gelderland betekent dit dat zij begin juli 2023 een gebiedsplan Vitaal Landelijk Gebied Gelderland (VLGG) heeft opgesteld en ingediend bij het Rijk. Gezien de college vorming van GS betreft dat hoofdlijnen en bouwstenen. Het integrale en uitgewerkte VLGG wordt pas eind 2023 vastgesteld.

Dekking en capaciteit

Deze zijn in twee afzonderlijke beleidstoevoegingen samengevoegd in de Kadernota 2024 – 2027 en aan de gemeenteraad voorgelegd.

Voor het programma is in de periode 2024 - 2026 3,375 miljoen Euro aan incidentele middelen uitgetrokken. Vooralsnog te dekken vanuit de algemene reserve. Verwacht wordt dat het Rijk deze middelen gaat compenseren (via het Transitiefonds Landelijk Gebied en Natuur).

Dit jaar (2023) wordt gebruikt om de programma organisatie en de programma-lijnen in te richten en het programma vast te stellen.
Hiervoor wordt ca. 4 fte voor vrijgemaakt. De dekking hiervan wordt voornamelijk gevonden binnen de loonsombegroting.
Indien dekking niet volledig binnen de huidige begroting mogelijk is, wordt dit gemeld via de tweede tussenrapportage 2023.

In de tussentijd wordt zoveel mogelijk werk met werk gemaakt door bijdragen te leveren vanuit de themawerkgroep Waardevol Landelijk Gebied in het kader van de Omgevingsvisie 2040.

Vervolg

Ondertussen wordt door de Regio Foodvalley beleidsmatig hierop ingespeeld met het opstellen van het Regionaal Perspectief Landelijk Gebied. Het Groeidocument van 30 maart 2023 daarvoor staat op de agenda van uw raad op 5 juli 2023. In het betreffende raadsvoorstel is onderhavige memo aangekondigd.

Het college zet zich uiteraard ervoor in dat het regionaal perspectief en het lokale programma zoveel als mogelijk bij elkaar aansluiten en versterken. Naast uw Raad zullen we ook de Regio Foodvalley partners informeren over ons lokale programma.

Daarnaast blijven wij in gesprek met een breed scala aan agrarische ondernemers en belangenbehartigers. Daarmee blijven – ook zijn niet alle regelingen en beleidsvoornemens bekend – toch steeds inspelen op de actuele situatie. Zodra relevante informatie vanuit Rijk en provincie voorhanden is, zullen wij u informeren.

Na het zomerreces ontvangt u een voorstel op welke wijze u als raad betrokken wordt bij het Programma Waardevol Landelijk Gebied.

BESTUURSOPDRACHT *Opdrachtnaam: Programma Waardevol Landelijk gebied*	Versie: 0.2 Datum: 14 april 2023
Naam bestuurlijk opdrachtgever	Namens het college: Bennie Wijnne
Naam ambtelijk opdrachtgever	Arianne Hollander
Naam opdrachtnemer	n.t.b.
Besluit college d.d.	18 april 2023

Inleiding en achtergrond

Eind september 2022 heeft het college de 5 bestuurlijke opgaven voor Barneveld vastgesteld. 1 van die opgaven betreft “Een waardevol landelijk gebied, met perspectief voor de landbouw en werken aan een transitie van het landelijk gebied en natuur- en landschapsherstel”. Deze opgave is omvangrijk en complex en betreft een opgave waarbinnen eveneens Rijk, provincie, waterschappen en regio acteren. In dat complexe speelveld wil Barneveld een gemeentelijke aanpak ontwikkelen en tevens een krachtige speler zijn in het complexe krachtenveld binnen deze opgave. Dat vraagt in ieder geval om een organisatievorm die zowel sturing kan geven aan het bereiken van de gemeentelijke doelstelling als van waaruit ook gelijkwaardig kan worden deelgenomen aan de verschillende overlegstructuren die binnen het krachtenveld van deze opgave zijn ingericht.

Opdrachtformulering

Stel een programmaplan op voor de opgave waarin in ieder geval de activiteiten en inspanningen voor 3 themalijnen zijn uitgewerkt. De themalijnen zijn: Landbouwtransitie, Bodem, water en natuur en Flankerend beleid/gemeentelijk instrumentarium.

Doelstelling

Een waardevol landelijk gebied, met perspectief voor de landbouw en werken aan een transitie van het landelijk gebied en natuur- en landschapsherstel. De doelstellingen zijn nader geformuleerd in ons bestaand beleid en betreffen de volgende onderwerpen:

1. Natuur en landschap op orde
2. Toekomstgerichte landbouw
3. Natuurlijke waarden verbeteren/herstellen
4. Bodem en water op orde
5. Vitale recreatie

Enkele passages uit het document “toekomstscenario’s Omgevingsvisie” waar deze doelstelling in zijn geformuleerd:

De doorgaande trend van bedrijfsbeëindigingen en de verwachte toename daarvan, stelt ons voor de vraag of dit beleid geen aanpassing behoeft: willen we overal in het buitengebied huizen en nieuwe bedrijven? De kwaliteit van ons landelijk gebied willen we verbeteren. Aan de andere kant willen we ook dat onze gemeente een topplek is voor voedselproductie niet alleen voor primaire productie, juist voor de hele keten. We willen daarom een ontwikkelrichting voor een gezonde en duurzame voedselproductie, een circulair voedselsysteem, meer biodiversiteit en landschapselementen, dubbel gebruik van grond en verbetering van bodem- en waterkwaliteit.

We willen een gezonde gemeente zijn in alle facetten. Gezondheidsbescherming richt zich op een gezonde lucht- bodem- en waterkwaliteit en een groene omgeving. Deze opgave is relatief groot, want er is sprake van een grote vermenging van veehouderijen, woningen en niet-agrarische functies.

We willen veranderen voor een mooier landschap en een gezonder ecosysteem.

Wij willen dat de gemeente Barneveld een topplek is en blijft voor voedselproductie, niet alleen voor primaire productie, juist voor de hele keten. Daarmee blijven wij een van de grote spelers in de Foodvalley. Dit betekent wel dat verandering en aanpassing noodzakelijk is.

Afbakening en scope

Voor het bouwen van een programma Waardevol Landelijk gebied is het belangrijk om tot een voorlopige afbakening te komen. De organisatievorm richt zich de komende tijd (2023/2024) op de landbouwtransitie, de robuuste natuurversterking (incl. water en bodem) en het gemeentelijk instrumentarium voor het landelijk gebied.

De energietransitie, sociale veiligheid, de algehele gezondheid, benutten arbeidspotentieel en woningbouw vallen buiten dit programma, maar zijn wel geborgd in bijvoorbeeld het programma duurzaamheid of bestaanszekerheid.

De ontwikkeling van het programma hangt nauw samen met de totstandkoming van de Omgevingsvisie. Dee wisselwerking tussen de Omgevingsvisie en de programmalijn Ruimtelijk instrumentarium/flankerend beleid moet zorgvuldig worden vormgegeven, maar de processen staan ook los van elkaar.

Maatschappelijke impact

De regelgeving die vanuit het Rijk op de gemeenten afkomt met het Nationaal Programma Landelijk Gebied en de piekbelastersregeling is voor onrust ontstaan binnen de agrarische sector. Alle belanghebbenden hebben behoefte aan het schetsen van een perspectief voor het landelijk gebied. De opgave is veelomvattend en er gaan veel veranderingen op de gemeente en de inwoners en bedrijven afkomen. De impact is zeer groot.

Kaders

Er zijn kaders die gesteld worden door Rijk, Provincie, regio en Waterschappen. Daarnaast hebben wij in ons beleid ook veel kader opgenomen. Het programmaplan moet ervoor gaan zorgen dat hierin overzicht en inzicht gaat geven

Planning & fasering

Het programmaplan zal in september 2023 gereed moeten zijn.

Financiën en capaciteit

Zie overzicht in bijlage ‘Bouwen aan een programma-organisatie Waardevol Landelijk gebied’

Risico’s / kansen

Er zijn twee belangrijke risico’s:

1. Er moet versnelling plaatsvinden vanwege ontwikkelingen door het openstellen van de piekbelastersregeling;
2. Het Rijk wijzigt koers vanwege de uitkomst van de verkiezingen in maart 2023.

Wanneer deze risico’s zich voordoen is een tussentijds voorstel noodzakelijk aan het college.

Een ander risico is dat niet tijdig invulling kan worden gevonden voor de extra capaciteit die nodig is.

Een kans is dat we ons beter kunnen positioneren in het externe krachtenveld en dat we meer focus krijgen op de belangrijkste inspanningen die we moeten leveren om vorm te geven aan de transitie van het landelijk te gebied.

Bouwen aan een programma-organisatie

Waardevol Landelijk gebied

Inleiding

Een programma-organisatie lijkt binnen het sturingsconcept van de gemeente Barneveld hiervoor de juiste vorm. Deze programma-organisatie moet nog wel gebouwd worden en het programma zal ook inhoudelijk nog verder vorm moeten krijgen.

Gemeentelijke doelstellingen

De opgave “Een waardevol landelijk gebied, met perspectief voor de landbouw en werken aan een transitie van het landelijk gebied en natuur- en landschapsherstel” valt uiteen in een vijftal doelstellingen. Deze hebben we geformuleerd op basis van reeds vastgesteld beleid binnen de gemeente.

1. Natuur en landschap op orde
2. Toekomstgerichte landbouw
3. Natuurlijke waarden verbeteren/herstellen
4. Bodem en water op orde
5. Vitale recreatie

De urgentie voor dit moment ligt vooral op een toekomstgerichte landbouw en de ontwikkeling van de natuur. De stikstofreductie is de grote aanjager achter deze twee thema’s. In het programma in worden wordt vooral in de programma-organisatie gekozen voor deze twee ontwikkellijnen uit te werken en hiervoor een programmateam en werk- of projectengroepen in te richten.

Enkele passages uit het document “toekomstscenario’s Omgevingsvisie” waar deze doelstelling in zijn geformuleerd:

De doorgaande trend van bedrijfsbeëindigingen en de verwachte toename daarvan, stelt ons voor de vraag of dit beleid geen aanpassing behoeft: willen we overal in het buitengebied huizen en nieuwe bedrijven? De kwaliteit van ons landelijk gebied willen we verbeteren. Aan de andere kant willen we ook dat onze gemeente een topplek is voor voedselproductie niet alleen voor primaire productie, juist voor de hele keten. We willen daarom een ontwikkelrichting voor een gezonde en duurzame voedselproductie, een circulair voedselsysteem, meer biodiversiteit en landschapselementen, dubbel gebruik van grond en verbetering van bodem- en waterkwaliteit.

We willen een gezonde gemeente zijn in alle facetten. Gezondheidsbescherming richt zich op een gezonde lucht- bodem- en waterkwaliteit en een groene omgeving. Deze opgave is relatief groot, want er is sprake van een grote vermenging van veehouderijen, woningen en niet-agrarische functies.

We willen veranderen voor een mooier landschap en een gezonder ecosysteem.

Afbakening

Voor het bouwen van een programma Waardevol Landelijk gebied is het belangrijk om tot een voorlopige afbakening te komen. De organisatievorm richt zich de komende tijd (2023/2024) op de landbouwtransitie, de robuuste natuurversterking (incl. water en bodem) en het gemeentelijk instrumentarium voor het landelijk gebied.

De energietransitie, sociale veiligheid, de algehele gezondheid, benutten arbeidspotentieel en woningbouw vallen buiten dit programma, maar zijn wel geborgd in bijvoorbeeld het programma duurzaamheid of bestaanszekerheid.

Eerste stap in de bouw van een programma

Om te komen tot een nieuw programma is het noodzakelijk dat er in een aantal rollen op korte termijn wordt voorzien. Deze zijn opgenomen in een aantal functies de we op korte termijn willen gaan invullen. De opdracht van dit team is om het programma te gaan bouwen en dit ter besluitvorming aan het CT en het college te kunnen voorleggen. In het programma moet zowel worden ingegaan op de te bereiken doelstellingen, de activiteiten en inspanningen en de benodigde inzet van mensen en middelen. Ook moet worden ingegaan hoe we de vertegenwoordiging gaan organiseren in het krachtenveld buiten de gemeente, m.n. in de regio en de provincie.

We moeten niet uit het oog verliezen dat de bouw van een programma enige tijd in beslag neemt en gelijktijdig gewerkt wordt binnen verschillende overlegvormen om tot een aanpak te komen. Ook zal het inzetten op een programma-organisatie op verschillende disciplines in de organisatie een beroep doen. Ook dat vraag capaciteit, kennis en kunde. Om onze doelen te bereiken is het nodig om te komen tot een prioritering in werkzaamheden alsmede het beschikbaar stellen van middelen om (tijdelijk) capaciteit te kunnen uitbreiden. Bij de vaststelling van het programma zullen deze keuzes ook moeten worden voorgelegd.

In ieder geval vraagt op korte termijn de gemeentelijke rolneming bij de piekbelastersregeling al onze aandacht. Dit zal parallel aan de bouw aan een programma tot besluitvorming moeten komen.

Voorlopige opzet programma-organisatie

Deze voorzet is een voorlopige voorzet. Mocht tijdens de bouw van de programma-organisatie een andere indeling meer gewenst zijn dan zal hiertoe bij het uiteindelijke programmaplan een voorstel worden gedaan.

Programmanager

Waardevol Landelijk gebied

Trekker	Trekker	Trekker
programmalijn Landbouwtransitie	programmalijn Water, bodem en natuur	programmalijn Ruimtelijk instrumentarium/ flankerend beleid

Bestuurlijk Opdrachtgever	College van B&W: vertegenwoordigd door Bennie Wijnne
Ambtelijk Opdrachtgever	*Taak:* - Borging ambtelijke capaciteit en middelen - Verbindt de opdracht aan de bestuurlijke opgave - Besluitvorming in sturings- en verantwoordingsproces namens het CT - Vertegenwoordiging op directieniveau bij externe partijen. Arianne Hollander
Programmamanager Waardevol Landelijk gebied Ambtelijke opdrachtnemer en gedelegeerd opdrachtgever voor de programmalijnen/themalijnen.	*Opdracht:* - Formeer een programmateam met in ieder geval de trekkers van de programmalijnen. - Stel een programmaplan op voor de opgave met daarin de uitwerking van de doelstellingen, gemeentelijke rolopvatting/rolneming, inspanningen en activiteiten, benodigde capaciteit en benodigde financiële middelen. Sluit hierbij aan bij onze concept-omgevingsvisie. - Zorg voor de aansturing, realisatie en monitoring van het programma - Hanteer het programmaplan als een programma zoals bedoeld in de Omgevingswet. - Breng het externe krachtenveld in beeld en doet een voorstel over de gemeentelijke vertegenwoordiging in verschillende overleggremia. - Doe een voorstel over welke taken we gemeentelijk oppakken en welke regionaal georganiseerd (kunnen) worden.

	Taken: - Sturen op doelen van de opgave (op inhoud). - Aansturen programmateam. - Bepalen strategische koers voor het landelijk gebied. - Vertegenwoordiger gemeente vanuit de opgave bij verschillende overlegtafels medeoverheden. - Budgetverantwoordelijke programma. - Gedelegeerd opdrachtgever programmalijnen. Ketenregie partners landelijk gebied Barneveld *Kennis en Competenties:* - WO-niveau - Kennis en ervaring met de ontwikkelingen in het landelijk gebied - Groot strategisch vermogen - Kunnen werken in een netwerksamenwerking - Ervaring in het sturen en leiden van programma/project - Communicatief vaardig - Kunnen inspireren en verbinden - Koersvast in het complex krachtenveld - Bestuurlijk en politiek sensitief 28-36 uur Functieniveau 12 Medewerker Ontwikkeling O
Trekker Programmalijn Landbouwtransitie	- Formuleert de opdracht van de programmalijn - Stelt een werkorganisatie samen - Brengt capaciteit en benodigde middelen in beeld - Neemt deel aan gebiedsprocessen - Verantwoordelijk voor ketenregie en relatiebeheer landbouw partners 18-24 uur Functieniveau 11/12 Medewerker Ontwikkeling O
Trekker Programmalijn Water, bodem en natuur	- Formuleert de opdracht van de programmalijn - Stelt een werkorganisatie samen - Brengt capaciteit en benodigde middelen in beeld - Neemt deel aan gebiedsprocessen - Verantwoordelijk voor ketenregie en relatiebeheer partners als terrein beherende- en natuurorganisaties en waterschap 18-24 uur Functieniveau 11/12 Medewerker Ontwikkeling O
Trekker Programmalijn Flankerend Beleid /ruimtelijk instrumentarium	- Formuleert de opdracht van de programmalijn - Stelt een werkorganisatie samen - Brengt capaciteit en benodigde middelen in beeld Verantwoordelijk voor ketenregie planologie 18-24 uur Functieniveau 11/12

	Medewerker Ontwikkeling I
Data-analist	- Opbouwen en onderhouden ruimtelijk informatiefundament landelijk gebied - Aansturen GIS medewerkers en/of regie voeren op geografische data-analyses - Brengt capaciteit en benodigde middelen in beeld - Verantwoordelijk voor ketenregie informatiebeheer/producten 18-20 uur per week Functeniveau 10/11 medewerker beleidsuitvoering II/III
Programma-assistent/secretaris	- Ondersteuning van het programmateam in de meest brede zin, waaronder (complex) agendabeheer, bewaken actielijsten en organiseren bijeenkomsten 20-24 uur per week Functieniveau 9 medewerker beleidsuitvoering III

Interne Overlegvormen

Overleg	**Samenstelling**	**Frequentie**
Stuurgroep	- Bestuurlijk opdrachtgever - Ambtelijk opdrachtgever - Programmamanager Waardevol Landelijk gebied - Programma-assistent/secretaris Incidenteel: Trekker van 1 van de programmalijnen	1 per maand
Programmateam	- Programmamanager Waardevol Landelijk gebied - Trekkers programmalijnen - Programma-assistent/secretaris Incidenteel teamleiders die capaciteit leveren.	1 x per week
Teams programmalijnen	- Trekker programmalijn - Nog samen te stellen team - Data-analist bij programmalijn landbouwtransitiie	1 x per 2 weken
Bestuurlijke afstemming	- Bestuurlijk opdrachtgever - Programmamanager Waardevol Landelijk gebied	1x per 2 weken
Afstemming opdracht	- Ambtelijk opdrachtgever - Programmanager Waardevol Landelijk gebied	1x per 2 weken

Begroting

Functie	Kosten*	2023 (vanaf juni)	2024
Programmamanager WLG 28-36 uur	115.000	67.000	115.000
Trekker PL LG 18-24 uur	75.000	44.000	75.000
Trekker PL N, B, W 18-24 uur	75.000	44.000	75.000
Trekker PL Beleid 18-24 uur	75.000	44.000	75.000
Data-analist 18-20 uur	65.000	38.000	65.000
Communicatie adviseur 18-20 uur Omgevingsmanager 20-24 uur	p.m.	p.m.	p.m.
PS -20-24 uur	55.000	32.000	55.000
Totaal	**460.000**	**269.000**	**460.000**

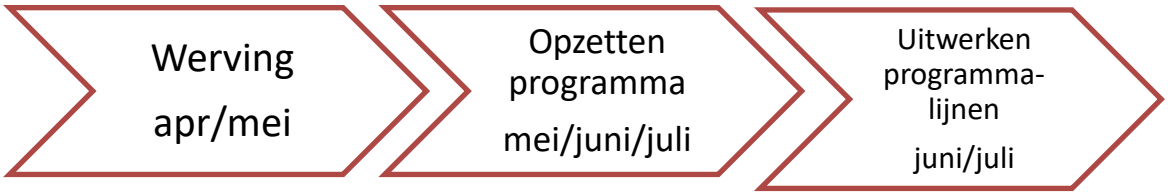
* geschat op max. genoemde uren en prijspeil 1-4-23

Dekking:			
Vrijval loonkosten		130.000	130.000
Beleidstoevoeging regisseur buitengebied		90.000	90.000
Totaal dekking:		**220.000**	**220.000**
Nog te dekken:		**49.000**	**240.000**

Van deze kosten kan 130.000 worden gedekt door vrijval in het loonkostenbudget van SDO. Voor dekking kan ook gedacht worden de beleidstoevoeging regisseur buitengebied, 90.000. Resteert een tekort van 49.000 in 2023 en 240.000 in 2024.

In de toekomst verwachten we een bijdrage van het Rijk/provincie. Toekenning van deze middelen zal plaatsvinden op basis van het programma Vitaal Landelijk Gebied Gelderland, gebiedsplan Veluwe en Vallei. Echter, er is nog geen zicht op de hoogte van deze middelen en derhalve zal de gemeente deze moeten voorfinancieren.

Planning

14 april 2023

Arianne Hollander